

2025-01-24

Diarienummer
JU2024/02164

Remissvar: Ett nytt konsumentkreditdirektiv 2024:69

Sveriges Konsumenter är en obunden, ideell organisation som arbetar för alla konsumenters bästa genom att granska företag, påverka politiken och stärka konsumenter. Sedan den 1 januari 2025 har det statliga stödet om drygt 5 miljoner kronor tagits bort. Det innebär att organisationens möjlighet att bedriva ett viktigt konsumentpolitiskt arbete kraftigt har reducerats.

Arbetet med överskuldssättning har länge varit en prioriterad fråga inom organisationen. Det har skett en kraftig ökning av överskuldssättning i Sverige de senaste åren. Det drabbar individen hårt, med ökad risk för sjukdom och för tidig död, vilket gör överskuldssättning till en viktig fråga för hela samhället. En rad åtgärder har vidtagits, trots detta fortsätter överskuldssättningen att öka, inte minst i de yngre åldersgrupperna och då särskilt bland unga kvinnor.

Sveriges Konsumenter är positiv till att ytterligare åtgärder vidtas för att stärka konsumentskyddet vid kreditgivning. Nedan lämnar organisationen synpunkter på delar vi anser särskilt viktiga och där vi önskar ytterligare skärpningar för att konsumenter ska ha ett bra skydd för att inte hamna i skuldfällan.

5.6 Marknadsföring

Kreditgivare riktar ofta sin marknadsföring mot sårbara grupper. Det krävs därför en ansvarsfull marknadsföring som inte utnyttjar konsumenters utsatthet och eventuellt bristande kunskap.

Den nya konsumentkreditlagen föreslås innehålla krav på att viss marknadsföring av krediter aldrig ska kunna anses som måttfull. Det kan till exempel vara påståenden om att tidigare betalningsförsummelser (betalningsanmärkningar) och kreditmissbruk inte är ett hinder för att ta ny kredit. Det är en välkommen skärpning av reglerna för marknadsföring, även om Sveriges Konsumenter helst hade önskat ett krav på att marknadsföring av krediter ska vara *särskilt måttfull* i likhet med marknadsföring av alkohol. Det finns i dagsläget för många avarter av reklam om krediter som behöver regleras. Sveriges Konsumenter vill även förbjuda reklam om krediter som medvetet riktas till dem som har betalningsanmärkningar.

I syfte att göra konsumenter medvetna om att lån/krediter kostar pengar föreslås i den nya konsumentkreditlagen krav på att detta tydligt ska framgå i marknadsföring av krediter. Detta gäller dock inte för vissa fakturakrediter vilket Sveriges Konsumenter anser vara en brist. I en

undersökning från Konsumentverket konstateras att ”Många handlar för lånade pengar utan att förstå det”. Unga kvinnor som hamnar i skuldfällan har ofta gjort detta på grund av att de handlat online med faktura – köp nu, betala sen. Små belopp blir snabbt med ”ränta på ränta” svåra att betala tillbaka och riskerar att leda till överskuldsättning. Detta talar starkt för att den särskilda upplysningen om att lån kostar pengar också bör finnas i anslutning till fakturakrediter, men även räntefria krediter.

5.8 Kreditprövning och databaser

Den skärpning av kravet på kreditprövning som betänkanden föreslår är mycket viktig för att undvika och motverka överskuldsättning. Det är av största vikt att kreditprövningen ska vara grundlig och att den görs i konsumentens intresse. Det är också angeläget att det görs en omfattande uppgiftsinhämtning för att undersöka konsumentens totala skuldbörda för att inte riskera att små skulder hamnar under radarn.

I remissvaret till SOU 2023:38 lyfte Sveriges Konsumenter vikten av ett nationellt skuldregister, ett Skri-register, vilket skulle ge kreditgivare samlad information om konsumentens skulder/krediter.

5.22 Åtgärder för att begränsa konsumentens kostnader

Sveriges Konsumenter har i tidigare remissvar (SOU 2023:38) lyft nödvändigheten av ett sänkt och breddat räntetak. I prop. 2024/25:17 föreslår regeringen att räntetaket ska ligga på 20 procent över gällande referensränta. Sveriges Konsumenter anser att en sänkning till 15 procent, enligt finländsk modell, är en lämplig nivå.

Det är dock viktigt att kreditinstituten inte hittar nya vägar att kompensera sig.

5.24 Konsumentutbildning

Det nya konsumentkreditdirektivet innehåller krav på att medlemsstaterna ska främja konsumentstödande insatser för utbildning om ansvarsfullt låntagande och skuldhantering. Regleringen syftar till att öka konsumenternas förmåga att fatta välgrundade beslut och sköta skulder på ett ansvarsfullt sätt. Tydlig och allmän information om kreditgivningsprocessen ska ges till konsumenter för att ge dem vägledning, särskilt för dem som nyttjar en kredit för första gången och genom digitala verktyg. Vid utarbetande och främjandet av dessa åtgärder ska medlemsstaterna enligt direktivet, samråda med bland annat konsumentorganisationer. Medlemsstaterna ska också säkerställa att det sprids information om den vägledning som konsumentorganisationer och myndigheter kan ge konsumenter.

När det gäller konsumentutbildning anser utredningen att direktivets krav redan uppfylls i Sverige. Men, mot bakgrund av att överskuldssättningen fortsätter att öka, framför allt bland unga kvinnor, delar inte Sveriges Konsumenter utredningens bedömning. Organisationen menar att ytterligare insatser, finansiell utbildning i olika sammanhang, inte enbart digitala, riktade till unga personer, behövs. Här kan konsumentorganisationer som Sveriges Konsumenter bidra genom vägledning riktad till unga samt utbildning och andra kunskapshöjande åtgärder. För att organisationen ska kunna vara en aktiv part i detta viktiga förebyggande arbete krävs en basfinansiering i form av statligt stöd. Det statliga stödet till konsumentorganisationer är helt borttaget sedan 1 januari 2025.

En annan central fråga är att öka skolundervisningen och folkbildningen när det gäller frågor som rör kreditgivning. Konsumentkunskap är idag skolans minsta ämne, samtidigt som det blir alltmer komplicerat att vara konsument, inte minst på digitala konsumentmarknader.

Skolundervisningen måste dels handla om procent, räntematematik etc. men också konsumentjuridik och därtill kritisk inställning till marknadsföring och värderingar av ”allt genast”, status etc. Här finns en djup orättvisa i att inte minst unga från hem med sämre förutsättningar också behöver denna kunskap. Unga från hem med välutbildade och finansiellt starkare föräldrar har många gånger betydligt lättare att klara sig och har dessutom andra möjligheter att få ekonomiskt stöd vid överskudsättning.

Folkbildningen (alltså efter och utanför skolan) görs delvis idag genom olika program som vissa banker har, men här skulle konsumentorganisationer och övriga civilsamhället kunna spela en helt annan roll – direktkontakt med utsatta grupper, mer snabbfotade och ofta vana att driva studiecirkelar, ta fram målgruppsanpassat material, kampanja etc. Det kan handla om exempelvis organisationer som stöder ekonomiskt utsatta eller funktionsrättsorganisationer (t.ex. för dem med kognitiva funktionshinder som dyslexi och kalkylexi, stora grupper som ofta glöms i dessa sammanhang). Ofta behöver dessa resurstöd för att kunna dra i gång sådana satsningar, som dock kan vara samhällsekonomiskt lönsamma på sikt.

5.25 Skuldrådgivning

I betänkande föreslås att kreditgivare i flera situationer ska hänvisa till budget- och skuldrådgivare. Bland annat ska kreditgivare ha en skyldighet att hänvisa till budget- och skuldrådgivare innan verkställighetsåtgärder vidtas. Näthandel är ett av de vanligaste skälen till att unga vuxna hamnar i skuldfällan. Sveriges Konsumenter menar därför att det är en brist att regleringen inte omfattar fakturaköp.

Sveriges Konsumenter är dock oroade för att kommunernas budget- och skuldrådgivare samt konsumentvägledare inte har kapacitet att ta emot alla personer detta kan komma att handla om. Budget- och skuldrådgivningen är i dag lagstadgad, men finns i varierande omfattning i landets kommuner. Konsumentvägledarna som kan ge stöd och råd i förebyggande syfte blir allt färre och finns idag endast i 144 kommuner, varav knapp 90 erbjuder fördjupat stöd och vägledning.

Konsumentvägledning och budget- och skuldrådgivning bör rustas upp, inte monteras ned som nu är fallet.

Stockholm dag som ovan,

Johanna Hållén
Generalsekreterare, Sveriges Konsumenter